

HAKİKATİ YETERİNCE SAVUNMAK: SULTAN RAYEV

*Orhan SÖYLEMEZ**

ÖZET

Bu çalışmada Kırgız yazar Sultan Rayev'in "güneşi tutan çocuk" adlı hikâyesi incelenecektir. Sultan Rayev'in hikâyesindeki Sovyet döneminde sistem tarafından ötekileştirilen/mankurtlaştırılan insanlar karşısında saf ve temiz kalmış bir çocuğun trajik öyküsü anlatılmaktadır. Öyküde özellikle gizlenen hakikat ve geleneklerinden koparılan bireylerin durumu aktarılır. Kolhoz başkanı Basıt Reis'in, ölüm döşeğindeki şuur kaymaları ve bu anlarda kendi mezarını kazan Çoban ile karşılaşması ilginç bir hadise olarak yer almaktadır. Çoban hayatta iken inandığı hakikati yeterince savunamadığı için toprak kendisini kabul etmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sultan Rayev, Güneşi Tutan Çocuk, Ötekileşme, Mezarlık, Anabeyit, Hakikat.

DEFENDING ENOUGH THE TRUTH: SULTAN RAYEV

ABSTRACT

This work examines "The Child who holds the Sun" the long story of Sultan Rayev from Kirgizistan. In his work the writer narrates the tragic life of a child who kept his innocence and purity among those others made by the Soviet regime. The social situation of individuals who were ripped off their tradition and the truth is narrated. The head of the region Basıt Reis while being unconscious and about to die sees a shepard who is digging his grave because the soil is not accepting him. The reason was that he did not or could not defend the truth in his life.

Key Words: Sultan Rayev, The Child who holds the Sun, Otherness, Cemetary, Anabeyit, Truth.

* Prof. Dr., Ardahan Üniversitesi Rektör Yardımcısı. El-mek: soylemezo@hotmail.com

“Güneş bugün yorgun battı...”

Kırgızistan’da tarih ve geleceğin yükünü omuzlarında taşıyan önemli yazarlardan biri olan Sultan Rayev, sembollerle bezediği alegorik eseri “güneşi tutan çocuk” adlı povest/uzun hikâyesinde veya küçürek romanında hakikati yeterince savunamadığı için toprağın kendisini kabul etmediği bir çobanın hikâyesini anlatıyor.

Nedir öyleyse hakikat denilen şey? Gerçek nedir? Bunların cevabını vermek, verebilmek hakikaten veya gerçekten zordur. Sultan Rayev’in Sovyet dönemini yaşamış bir Kırgız yazarı olduğunu göz önüne alarak cevaplamak gerekirse yaygın olarak bilinen bir kıssa akla gelir. Birliğin son yıllarında sıradan bir Sovyet vatandaşı gazete almak için kiosk/gazete bayiine gider ve *Pravda* yani gerçek/hakikat gazetesi ister. Satıcı “*Pravda* kalmadı, isterseniz başka bir şey verebilirim.” der. Burada müthiş bir ironi vardır; zira “devletin doğrularını, gerçeklerini, hakikatini” yıllarca bu gazete halka duyurmuştur. Yaklaşık yetmiş—tam olarak söylemek gerekirse altmış yedi—yıllık ömründe Sovyet rejimi kendi doğrularını tek kanaldan yani bu gazete vasıtasıyla yaymıştır. Fakat yolun sonuna gelindiğinde “hakikat” tükenmiştir. Yerini başka şey/ler veya başka gerçekler, başka hakikat almıştır. Aslında bu yeni **gibi** olan hakikat, Sovyet döneminde gizlenmiş, saklanmış, varlığı inkâr edilmiş gerçeklerdir.

Güneşin yorgun battığı bir gün hikâyenin zamanını oluşturur; tıpkı Cengiz Aytmatov’un bir güne sığdırdığı yüzyıllık hadiseler gibi. Güneşin bugün yorgun batmasının sebebi gün boyunca yeryüzünde gördüğü kötülüklerdir. Şâhid olduğu kötülükler yüzünden utancından yorularak batar. Küçük ve isimsiz çocuğun kızarak batan güneşi yorumlayışıdır bu. Çocuklar güneşe doğrudan ve gözlerini kırpmadan bakabilirler; zira ancak günahsız insanlar böyle yapabilirler. “Güneşe insanlar ne kadar yakından bakarsa o kadar günahsız olurlar. Çünkü güneş tam karşısında durduğunda utanmadan kim suç işleyebilir ki?” (s. 91) İnsanların günah işlememeleri için güneşi insanlara getirmek lazımdır. Çocukların kalbini kıran insanlar, onlara kötü davrananlar, birbirlerine karşı hatta kendilerine bile dürüst olmayanlar, hakikatin değil de menfaatin savunucusu olanlar güneşin karşısın geldiğinde yanarak yok olacaklardır. Böylece yeryüzü kötü insanlardan kurtulacak, sadece iyi insanlar yaşayacak ve yaşamaya da devam edeceklerdir; çünkü güneş hep onların yanında olacaktır.

Küçük çocuğun bir günde karşılaştığı kötülükler, onun o güne kadar “akik taşı gibi tertemiz dünyası”nın aslında yalanlarla ne kadar kirlenmiş ve kirletilmiş olduğunu gösterir.

İşte Sultan Rayev de bunları eserinde alegorik olarak yani satır aralarına, sembollere gizlenmiş olarak halka ulaştırmaya çalışmaktadır. Peki, nedir öyleyse daha önce varlığı yok kabul edilen, ettirilmeye çalışılan ve daha sonra ortaya çıkan gerçekler? Hâlbuki “gerçeği saklamakla olur mu, o hiçbir yere sığmaz ki, nerede olursa olsun bir gün mutlaka bir yeri delip çıkar.” (s. 92)

Olaylar, dünyayı kasıp kavuran sıcak havaların yerini daha serin havalara, sert rüzgâra bıraktığı sonbahar mevsiminde başlıyor. Okuyucu ister istemez Ekim 1917’deki İhtilâli hatırlıyor. Güneş eskisi gibi ısıtmıyor, gökyüzü kapkara bulutlarla kaplanıyor, durup dururken öfkesine hâkim olamayan rüzgâr deli gibi esmeye başlıyor. Rüzgâr bir kere öfkelendi mi kurumuş otları ve kamışları kökünden koparıp götürüyor. Gittikçe güzelliğini yitirmeye başlayan bölgeye “korku” yayıyor.

Mekân eski bir mezarlık, terk edilmiş. Deli rüzgâr, yerle yeksân olmuş, yıllarca yağın yağmurdan perişan düşmüş, yıkıların ayakları altında çığnenmiş, üstleri çökmüş mezarlıkta bile esiyor. Mezarlıktan korktuğu için midir, yoksa mezarda yatanlara da korku salmak için midir bilinmiyor. Bilinen tek şey, eskiden bu metruk mezarlığa bir adım mesafede bir köyün var olduğu. Üç yüz haneli bu köyün ahalisi su baskınlarından korunmak için çöl gibi kuru ve ağaçsız bir yere

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

göç ettikten sonra mezarlar yalnız, bakımsız, kimsesiz, sahihsiz kalıyor. Yıllardır insanlar buraya bu ana beyite ölülerini gömmüyorlar, gömemiyorlar. “Bir avuç yerdi. Fakat dünyada onun kadar kutsal bir yer yoktu. İnsanların kalbinin ta derinliklerine yerleşmiş ve onların kanına karışmıştı” diye betimliyor yazar. İşte burada ister istemez okuyucunun aklına Cengiz Aytmatov’un *Gün Olur Asra Bedel* romanındaki ana beyit akla geliyor. Sovyet rejimi, uçsuz bucaksız Kazak bozkırında uzay üssü kuracak başka yer bulamamış mıydı da gidip Kırgızların en kutsal mekânı olan mezarlığı seçmişti. Üstelik etrafını da dikenli tellerle çevirmişlerdi tıpkı Colaman’ın kafasına geçirilen şiri/deve derisi gibi. Acaba yöneticilerin amacı uzay üssü kurmak veya baraj kurmak değildi de bu insanları “mankurt”laştırmak mıydı? Yoksa insanları “ötekileştirmeye” mi çalışıyorlardı? Her ikisi de olabilir. Vebali onlara. Diğer taraftan Yedigey’in çılgınlığına, bu hikâyede de terk edilen köyün yaşlılarının feryatları eşlik ediyor.

Her şeye rağmen, biraz yukarıda kaldığı için barajın suyu oraya kadar ulaşamamış ve eski mezarlık kurtulmuştu. Mezarlık kurtulmuştu; ama çöl gibi bir bölgeye taşınan köylüler, “dünyaya tek başına gelmiş gibi, eski mezarlıklardan uzaklaştıklarından beri ölüleri için kurban kesmeyi de” unutmışlardı. Yazara göre “ölüler uzun zamandan beri oğullarından haber alamayıp sıkıntı içinde onları” bekliyorlardı. Unuttukları sadece kurban kesmek olsa gene iyi; onlar ölülerini kendi örf ve âdetlerine göre gömmeyi de unuttular veya unutturulmuşlardı. Kuran da okuyamaz olmuşlardı. Nitekim küçük çocuğu gömmek zorunda kalan altı adamın altısı da gerekli sureleri okuyamıyordu da hiç olmazsa içlerinden biri mırıldanabiliyordu. Yedigey de Sovyetlerin altmışıncı yılında gençlerin artık Kuran okuyamadıklarından şikâyetçi değil miydi? Kendisi de hafızasında kalan sure kırıntıları Kazangap’ın cenazesini beklediği gece ve onu defnederken okumamış mıydı? Çocuğu defnedenler, imamı beklerken içkilerini bitirmişler çoktan çakır keyif olmuşlardı bile!.. Bunun örf ve âdetlerle ne alakası vardı? Üstelik kendileri gibi içki içemedikleri için atalarıyla dalga geçiyorlardı. İmam da zaten işi olduğu için cenazeye gel(e)memişti. Ne yapacaktı kimsesiz bir çocuk için Kuran okuyup da?

Aradan geçen onca seneye rağmen bu metruk mezarlığın sakinleri vardı: Sıçanlar. Mezarlıkta deve gözüne benzeyen inleri vardı ve onlar buraları terk etmemişlerdi. Deli rüzgâr onlara bile nefes aldirmiyordu. Sıçan ananın yavrularına yem bulmak için rüzgârın dinmesini beklemek ve saklanmaktan başka çaresi yoktu. Rüzgâr böyle delice estikçe canlıların yeryüzünde yaşama şansı yoktu. Üstelik yırtıcı hayvanlar da onlara saldırıyordu.

Deli rüzgârı Stalin ve rejimine, yırtıcı hayvanları da onun NKVD askerlerine benzetmek ne kadar doğru olur bilinmez; ama yazarın kafasının bir köşesinde bu atıfların olduğunu ister istemez düşünür her okuyucu. Sıçanların inlerini insanların evlerine, deli esen rüzgârı rejime ve inlerinden başını çıkaran sıçanları takip eden, onlara saldıran, gökyüzünden kartal gibi uçarak gelip acı veren tırnaklarıyla alıp götürün yırtıcıları/şahinleri de onun askerlerine benzetmek ne kadar doğru bilinmez. Bunları okuyucuya ve onların yorumlarına bırakmak daha doğru olur.

Ana sıçan ile temsil edilen sıçanın, bu dünyada adaletsizlikten dem vurması, güçlünün güçsüzü her zaman alt etmesinden şikâyetini, yuvalarından her çıkışlarında her tarafa şüphe ile bakışlarını görünce bunları düşünmemek de elde değil. “Ölüm” ve “ömür” kavramları insanlar için olduğu kadar sıçanlar için de önemli. Bir an için yine Aytmatov’un romanlarındaki hayvanları düşünmek bile insanın kafasında şimşekler çaktırmaya yeter. *Dişi Kurdu Rüyaları* adlı eserdeki kurtları, onların çilesini, acısını ve nihayet ölümünü, makinalı tüfeklerle öldürülen saygaları düşünmeden edemiyor insan. Bu hikâyede Rayev, ininden dışarıyı kolağan eden ana sıçanın durumunu şöyle betimliyor:

“Sıçan ana ininin ağzında parlayan gözleriyle dışarıya bakmakla meşgul olmakla birlikte, kafasındaki karışık dipsiz düşünceler onun ana kalbini sızlatıyor, hesapsız üzüntüleri kum gibi savruluyordu. Hayalleri yıkılmış duvar gibi alt üst olarak yumruk kadar küçücük

Turkish Studies

vücudu tir tir titreyerek bir yandan anne, bir yandan da hayvan düşüncesine katılıyordu. Bir taraftan da sürünen yavrularına bakarak hangisinin kime yem olacağını düşünürken kalbi sızlıyordu.” (s. 11)

Burada sadece mezarlık ve onun sakinleri sıçanlar betimlenirken bunu bütün Kırgızistan’a, oradan da bütün Sovyet coğrafyasına teşmil etmek mümkündür; zira yazar şöyle diyor: “Bırak başkasını, sıçanların hayatını Tanrı kimseye vermesin. Her yer tehlikeli onlar için.” (s. 11) Bir an için sıçanları bırakıp Azerbaycan’ın önemli yazarlarından Elçin’in (Efendiyev) *Ölüm Hükümü* romanına bakalım.

Romanda bütün olaylar Bakü şehrinin merkez mezarlığında geçer. Gündüz saatlerinde her şey sistemin koyduğu kurallara göre işlerken gece karanlık çöktüğünde yani güneş hükmünü yitirdiğinde mezarlıkta yaşananlar insana ürperti vermektedir. Şehrin merkezindeki mezarlık adeta rejimin uygulandığı Sovyetler Birliği’nin küçük bir örneği gibidir. Meşum karanlık mezarlığa çöktüğünde yani güneş batıp da insanlar ona bakmak zorunda kalmadığında mekân fonksiyonunu değiştirir ve her türlü kanunsuzluğun, rüşvetin, kumarın, içki âlemlerinin, fuşsun vücut bulduğu mekân haline gelir. Çok manidardır. Yazar niçin koskoca şehrin herhangi bir mahallesini veya bütününü işlememiştir de bu mezarlığı kendisine ve anlattığı olaylara mekân olarak seçmiştir. Bu konu derinleştirilerek hatta edebî eserde mekân meselesine girilerek incelenmeye müsaittir.

Bu bir tesadüf olabilir mi? Kırgızistan’dan iki yazar, Azerbaycan’dan bir başka yazar hemen hemen aynı mekânı, mezarlığı eserlerinde işliyorlar. Bu arada Türkmen yazar Annaguli Nurmehmet’in *Cüzzam Vadisi*’ni de unutmamak gerekir. Orada da mezarlık önemli bir yer tutmaktadır.

Sıçanların “bazen inlerinden başını çıkarmaları” bile yeter. “Eski mezarlıkları yurt edinen başka yaratıklar birden onlara saldırır ve ham diye yutuverirler.” Kimdir, nedir bu yeni yaratıklar? Yoksa yeniden oluşturulmaya çalışılan, yaratılmaya çalışılan Sovyet insanını mı kastetmektedir yazar? Mesela bunlardan bir tanesi tilkidir. Tilki ile yazar kurnaz ve rejimin sadık çalışanlarını mı kastetmektedir? Yine yazar Elçin’in “Stalin’in ölümü” hikâyesindeki kondüktör tıpkı bu tanıma uymaktadır. Tilki gibi sessiz bir şekilde mahallede dolaşır ve halk-rejim düşmanlarını merkeze bildirir. Bu onların sonu demektir; çünkü gidenlerden haber alınamamaktadır.

Yazar, ana sıçanın ağzından dünya düzenindeki bu adaletsizliği, yaşanamaz durumu anlatırken yine onun ağzından canlıların birbirine saldırmadan yaşayabileceği bir dünya özlemini de dile getirmeyi ihmal etmez:

Lanet olası bu hayatta hiç adalet yok muydu? Varsa hani neredeydi? Nerede kalmıştı o adalet? Ne zamana kadar birileri yenmek için, birileri de yenilmek için yaratılacaktı? Biri diğerine saldırmadan yaşanamaz mıydı? Tüm bu acısını olduğu gibi yaratana iletmek istedi zavallı sıçan. Başkaları tarafından horluk gören bu sıçan o zaman yaratana böyle seslenmişti. (s. 13)

Tanrıya yalvarmak için mezarlıktan daha uygun yer düşünülebilir mi? Veya daha yakın olabilecek mekân bulunabilir mi? İslam anlayışına göre ölümün vuslat olduğu, Tanrı’ya giden en kestirme yol olduğu düşünüldüğünde bu sorunun cevabı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. O sırada altı adam gelir mezarlığa. Altısı da içtikleri şişeleri etrafa pervasızca fırlatırken ana sıçan da boş şişelerdeki kokudan sarhoş olur. “– O zaman öyle yapalım, dedi sarhoş adam yerinde sallanarak. Atalarımız buralarda yatıyormuş, eyvah! Büyük kadehlerimizi onların şerefine kaldırarak onları anarsak, onlar bizden razı olur değil mi?” (s. 16) İçlerinden bir tanesinin de babaannesinin bu mezarlıkta yattığını belirtmeye gerek bile yoktur. Rejimin umarsızlaştırdığı bu altı adam, Kırgızların kutsal mekânı mezarlığı içki âlemi yapmışlardır. Onların artığından da ana sıçan sarhoş

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

olur, bir köşeye kıvrılıp uyur. Rejim insanları uyuşturmuş, onları uyuşturduğunu iddia ettiği “inanç sistemi”nin yerine içkiyi ikame etmiştir. Rejimin altı adamı içip bitirdikleri şişelerin sonuncusunu içerken rejimi sembolize ettiğini düşündüğümüz rüzgârdan korunacaklarını da ifade eder; “o zaman göreceksin, rüzgâr dediğin beş para etmez.” (s. 16) O sıralarda köydekiler de iki ölünün cenazesini kaldıracak olmuşlardı.

O gün özel bir gündür; zira baraj suları altında kalmış eski köyün insanları iki ölüyü aynı gün toprağa vermek zorundadır. Yazar, iki ölüyle iki ölümü karşılaştırma fırsatını okuyucuya verir. Aynı zamanda ölümün, hayatın, hayatta dürüst olmanın, hakikatin, hakikati savunmanın veya savunamamanın, kişisel çıkarların bir arada Tanrı huzurunda teraziye konulmasına zemin hazırlıyor. Ölenlerden biri eski kolhoz başkanı, diğeri ise on iki yaşında, nikâhsız anne ve babadan doğmuş, annesi Bûsaya tarafından terk edilmiş, ölene kadar anneannesi ile yaşamış, zekâ geriliği olan; fakat hayata dair pek çok akıllının aklına gel(e)meyecek soruları soran “isimsiz” bir çocuktur.

Aslında son dakikalardır anlatılan; fakat kolhoz başkanı Basıt’ınkiler daha uzun sürer. Yazar, “Onun son dakikaları uzun sürdü...” (s. 20) ve “Basıt’ın son dakikaları hâlâ devam ediyordu...” (s. 21) diyerek okuyucuya hissettirir. Hesabını vermesi gereken pek çok icraatı vardır onun. Çocuğunkiler ise çok daha kısadır, tıpkı kısacık ömrü gibi. Çok sevdiği güneşi kucaklayarak hayata veda eder.

Basıt, kolhoz başkanlığı yaptığı dönemde kendisini bu dünyayı yutacak, dağıtacak güçte görürken “üç çeşit yumuşak yastığa” başı konulmuş şekilde ölüm döşeğinde yatarken her şeyden önce kendi ölümüyle yüzleşmek ister. Yarınından umudunu kesmiş bu adamın şuuruna ölüm düşüncesi bir pıtırak gibi yapışıp kalmıştır. “Tutkal gibi yapışan hastalık” onu altmış yaşına gelmeden yatağa düşürmüştür. Onun gibi güçlü birisinin yatağa düşeceği, nihayetinde öleceği kimsenin aklına gelmez. Bu durum Elçin’in “Stalin’in ölümü” hikâyesinde de işlenir. Stalin’in hastalandığı haberi mahalleye geldiğinde kocasını ve dört çocuğunu rejim yüzünden yani Stalin yüzünden kaybeden Fatma kadın, “72 dil bilen” çelik gibi güçlü Stalin’in hastalığına akıl erdiremez. Hatta evine girip kapısını örttüğünde Allah’a kendi ömründen kalan yılları ona vermesi için yalvarır. Burada ise halkın Basıt için Tanrıya yakarışı yoktur; ama şaşkınlığı da gözden kaçmaz. Aslında bir gün daha yaşasa, hiç olmazsa gayri meşru dünyaya gelmiş çocuk ile aynı anda gömülmek zorunda kalmazdı:

Her şeyin hesabı sorulur. O sorgu Basıt’ın başına da gelecek şimdi. Sebebi, ölüm döşeğinde onun içini rahat bırakman arkasında bir sürü iş var, onların hesabını vermesi lazım. Yaptığı bütün işleri onun canını hamur gibi yoğurarak hesabını sormadan kolay kolay ölmesine izin vermez ki!.. (s. 22)

Nitekim Basıt Reis, ölüm döşeğinde şuurunu kaybettiği veya rüya gördüğü anlarda kendisini yıllar önce terkedilen kutsal mezarlıkta bulur. Orada beyaz kefenleriyle bir adam elinde kürekle mezar kazmaktadır. Bu adam, mezarlığın ekin ekilen bir tarla olarak açılmasına karşı duran tek kişidir. Arkasında da inandığı hakikati savunacak başka hiç kimse olmayan bu kişi köyün çobanından başkası değildir.

Basıt Reis bu çobanı simasından tanımıştır. Çoban da onu tanır. Kefenle kendi mezarını kazmaktadır, çünkü hayatta iken hakikati yeterince savun(a)mamıştır. Aslında eseri okuyanların buna itiraz edeceği kesindir; zira daha önce okuldan kovulmuş olan çoban, gazeteye yazdığı eleştirel yazısıyla kolhoz başkanı Basıt Reis’in Raykom yani bölge komitesi önünde sorgulanmasını sağlamıştır. Basıt’ın en büyük yardımcısı Mital’in basıt, ama komiteyi etkileyen kurnazlıkları yüzünden mahkemeyi kaybetmiştir. Gerçeği söylemek gerekirse kaybeden çoban değil, onun temsil ettiği, savunduğu değerler ve belki de insanlıktır. Kazanmış gibi görünen

“ötekiler” ise—burada ‘ötekiler’i aslına yabancılaşmış insanlar olarak aldığımızı da belirtmek gerekir—en büyük kaybedenlerdir.

Çoban da, Raykom yani Parti Bölge Yönetimi tarafından merkeze çağırılarak gazeteye yazmış olduğu şikâyet yazısı hakkında ifade verir. Basit Reis’in sağ kolu durumunda olan Mital’in kendince akıllıca çıkışlarıyla çobanın haksızlığı kanıtlanır, hatta okuldan atılma sebebi olarak onun akıl hastası olduğu ihsas edilir. Duruşma Basit Reis’in lehine sonuçlanır ve çoban gereksiz yere idarecileri meşgul ettiği için kovulur.

Basit Reis’in ölümü Mital için beklenmedik bir hadisedir. Birinci sebep olarak bu kadar güçlü birisinin, üstelik Parti yöneticisinin hastalanması ve ölmesi kabul edilebilir bir durum değildir. İkincisi de Mital’in beklentileridir. Basit Reis onu üst yönetime tavsiye edecek ve onun da muhtar/yönetici seçilmesini sağlayacaktır. Bu Mital için erişilmesi çok zor bir mevkiidir. Ölümüyle birlikte Basit Reis onun bu hayallerini sükûta uğratsa da ölümünden evvel önemli bir mevkiye getirdiği oğluna durumu anlatmış olma ihtimali vardır. Bu bile onun için önemlidir. Her mevkinin kendine göre gücü ve üt yönetime karşı da korkuları/endişeleri vardır. Bütün bu durum hikâyede çarpıcı bir üslûpla verilmiştir. Yazar aslında küçük bir Kırgız kolhozundan hareket ederek “hâkim yöneticilerin” bulunduğu topluluklardaki ilişkileri analiz etmiş ve böylece mahallî olandan hareketle daha geniş çapta evrensel denilebilecek bir seviyeye çıkarmıştır. Hele isimsiz ve kimsesiz çocuk ile aynı günde ve aynı mezarlıkta gömülecek olması Mital için bir açmazdır, içinde çıkılma bir durumdur. Mezarlıkta çalışan ihtiyarı ikna ederek çocuğun cesedinin eski mezarlığa gömülmesini temin eder. Biraz zorlama bir yorumla yazarın böyle kimsesiz ve toplum tarafından dışlanmış bu çocuk ile Kırgız halkını temsil etmiş olabilir.

Çocuğun babasının belli olmaması hadisesi de onun şahit olduğu bir olay ile açıklanmaya çalışılır. Küçük çocuk, iki yetişkin adamın genç bir kızı tecavüz etmek için bir çalığa götürmesine, adamlardan şişman olanının kıza çalılıkta tecavüz ettikten sonra onu boğarak öldürmesine şahit olur. Bu olaya şahitlik de onun sonunu hazırlar. Bu olayla yazar, Kırgız toplumunda Sovyet hükümetinin hüküm sürdüğü yıllarda yaşanan ahlâkî çöküntüyü vermek istemiştir. Toplum tarafından normal ve makbul insanlar olarak görülenlerin aslında neler yaptıklarını bu olayla anlatmıştır. Eğer şişman adam tecavüz ettiği genç kızı öldürmemiş olsaydı, müteceviz adam/lar toplum içinde rahat rahat dolaşırken genç kız damgalanmış olacaktı. Belki de hayatının geri kalan kısmını bu şekilde erkeklerin gönül eğlendirdikleri bir kadın olarak geçirmek zorunda kalacaktı. Bir açıdan bakıldığında şişman adam tarafından tecavüz sonrası öldürülmesi genç kızın kurtuluşu olmuştur. Buradan hareketle küçük çocuğun annesinin de genç kız iken böyle bir rezalete düşer olduğunu düşünmek bile mümkündür.

Yazar, basit bir olay silsilesi vasıtasıyla Kırgız toplumunun ahlak anlayışını veya toplumdaki ahlâkî çöküntüyü başarıyla anlatmıştır.

Bu küçürek romanda olumlu tip olarak yalnızca küçük çocuğu göstermek mümkündür. Onun dışında hakkında olumlu bir şeyler düşünülebilecek hiçbir şahıs göremez okuyucu. Mezarlık bekçisi ihtiyar bile iyi ve kötü arasına çizilecek bir çizginin altında kalır. Çizginin altında kalan en önemli şahsiyet okuyucunun ölüm döşeginde tanıdığı Basit Reis’tir. İdarecilik yaptığı yıllarda Parti’nin bütün gücünü kullanmış ve halk üzerinde keskin ve korkutucu bir hâkimiyet kurmuştur. Onun sağ kolu olan Mital ise üzerinde durulması gereken birisidir. Yazar, Mital tiplemesi ile rejimin yetiştirdiği menfaatperest insanları anlatmak istemiş olabilir. Bunun bir örneği de yine Aytmatov’un *Beyaz Gemi* romanındaki Oroskul’da görülebilir. Kolhoz halkını temsilen çocuğun cenazesini eski mezarlığa götüren ve imamı beklerken sarhoş olan altı kişi ile genç bir kızı tecavüz eden iki adam temsil eder. Hiçbirisi de belli bir ahlak anlayışına sahip okuyucunun görmek istemediği tiplerdir. Çocuk dışında belki iyilikseverliği ve müşfik davranışının yanında müthiş

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

itirafı ve açık sözlülüğü ile okuyucunun karşısına çıkan ninedir. İnsanların güneşe iki gözleri açık olarak bakamamasını onların günahkârlığına bağlayan bir görüş ifade eder. Savaş yıllarında kendisinin de günah işlediğini, bu yüzden güneşe bakamadığını itiraf etmesi onun onurlu birisi olduğunu gösterir.

Peki sizler güneşe gözlerinizi kapatmadan bakabilenlerden misiniz? Bunu denemek için cesarete, gerçeği itiraf etmek için de onura ihtiyacımız olacağını bilmeniz gerekir. Cesaretiniz yoksa Sultan Rayev'in bozuk tercümesi ile basılan "Güneşi tutan çocuk" adlı küçürek romanını okumanız gerekir. Bu arada bozuk tercümenin sorumlusunun da "ben" olduğumu itiraf etmek istiyorum.

Bu yazıyı "Hakikati hakkıyla savunanlara" ithaf ediyorum.

KAYNAKÇA

- RAYEV, Sultan (2011), **Haftanın Beşinci Günü** (Çevirenler: Orhan Söylemez, Halit Aşlar, Kemal Göz) Bengü Yayınları, Ankara
- AYTMATOV, Cengiz (1990), **Dişi Kurdun Rüyalari**, (Çev. Refik Özdek), Ötüken Yayınları, İstanbul
- AYTMATOV, Cengiz (1991), **Gün Olur Asra Bedel**, (Çev. Refik Özdek), Ötüken Yayınları, İstanbul
- AYTMATOV, Cengiz (2009), **Beyaz Gemi** (Çev. Refik Özdek), Ötüken Yayınları, İstanbul
- NURMEMMET, Annaguli (2001), **Çark-ı Felek Bütün Eserleri 1**, (Çev. Annaguli Nurmehmet), Devran Matbaacılık, Ankara
- ELÇİN, (2003), **Sarı Gelin**, (Çev. Yusuf Gedikli), Ötüken Yayınları, İstanbul
- ELÇİN, (2007), **Ölüm Hükmü**, (Çev. Yusuf Gedikli), Ötüken Yayınları, İstanbul